

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра природничих наук з методиками навчання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ВК 07 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І
ВИХОВАННЯ**

Спеціальність 014 Середня освіта (Природничі науки)
Освітня програма «Середня освіта (Природничі науки)»

Інститут психології і педагогіки
психолого-природничий факультет

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма дисципліни «Теорія і практика екологічної освіти і виховання» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Природничі науки), освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Природничі науки)».

Мова навчання: українська

Розробники: доц. Сяська І.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри природничих наук з методиками навчання

Протокол від “31” серпня 2021 року № 13

Завідувач кафедри природничих наук з методиками навчання

проф. Грицай Н.Б.

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “1” вересня 2021 року № 5

Голова навчально-методичної комісії

психолого-природничого факультету

доц. Сяська І.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: 014 Середня освіта (Природничі науки)	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 7	Освітній ступінь: магістр	16 год.	4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Практичні	
		14 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання:	
		9 год.	
		Вид контролю:	
залік	залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основною **метою** навчальної дисципліни є забезпечення формування теоретичних знань і методичних умінь майбутніх учителів природничих дисциплін щодо реалізації цілей і завдань екологічної освіти й виховання учнівської молоді, формування її екологічної культури та свідомості.

Дисципліна «Теорія і практика екологічної освіти і виховання» забезпечує всебічне вивчення актуальних питань екологічної освіти і виховання школярів, оволодіння сучасними педагогічними технологіями є необхідною умовою формування у магістрів предметної, навчально-методичної та екологічної компетентностей, необхідних їм для майбутньої педагогічної діяльності; освоєння способів екологічної діяльності та

екологічного сприйняття реального навколишнього світу в процесі навчальної і позааудиторної діяльності під час проходження педагогічної практики.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія і практика екологічної освіти і виховання» є:

- 1) ознайомити магістрів з історичним передумовами формування екологічної освіти;
- 2) сформувані знання студентів про дидактичні засади організації екологічної освіти і виховання в школі;
- 3) навчити студентів формувати міждисциплінарні зв'язки у процесі викладання біології, фізики, хімії, природознавства, основ здоров'я та екологічною освітою;
- 4) забезпечити оволодіння студентами інноваційними технологіями здійснення екологічної освіти і виховання учнів;
- 5) сформувані вміння застосовувати різноманітні форми і засоби реалізації екологічної освіти і виховання учнів в урочній, позаурочній і позашкільній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентностей**:

- ЗК03. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК06. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, застосовувати знання на практиці.
- СК01. Здатність до формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.
- СК05. Здатність формувати мотивацію до здоров'язбережувальної діяльності, яка спрямована на безпеку та дотримання здорового способу життя.
- СК13. Здатність до усвідомлення сутності взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміння стратегії сталого розвитку та застосування сучасних природоохоронних технологій.

Програмні результати навчання:

ПРН06. Застосовувати набуті знання з предметної галузі, сучасні методики й освітні технології, у тому числі інформаційно-комунікаційні, для формування в учнів загальних і предметних компетентностей.

ПРН08. Аналізувати й пояснювати закономірності функціонування природних систем з використанням сучасних досягнень природничих наук для їх охорони, збалансованого природокористування і відтворення.

ПРН12. Використовувати сучасні досягнення в природничій освіті та наукових дослідженнях у власній практиці на уроках, у позаурочній і позакласній роботі.

ПРН 16. Дотримуватися норм безпечної поведінки щодо себе, інших людей та збереження навколишнього середовища.

ПРН 18. Розуміти сутність взаємозв'язків між природним середовищем, людиною й суспільством та пояснювати стратегію сталого розвитку і принципи збалансованого природокористування.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті освоєння повного курсу навчальної дисципліни студенти повинні:

- мати глибокі, міцні і системні знання з усього теоретичного курсу; знати історію формування природоохоронної та екологічної освіти, дидактичні і теоретико-методичні засади її організації в закладах загальної середньої освіти; бути ознайомленими з вітчизняним і зарубіжним досвідом здійснення екологічної освіти і виховання учнівської молоді.

- вміти актуалізувати екологічний зміст навчального матеріалу у процесі викладання дисциплін природничого профілю: фізики, хімії, біології, природознавства; володіти і застосовувати інноваційні педагогічні технології у своїй професійній діяльності; організовувати виховні, просвітницькі та природоохоронні заходи з учнівською молоддю; застосовувати принципи сталого розвитку у екологічній освіті і вихованні школярів

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ

Тема 1. Історико-теоретичні аспекти екологічної освіти і виховання учнівської молоді.

Практична робота 1. Аналіз зарубіжного досвіду провадження екологічної освіти в школі.

Тема 2. Методологічні основи організації екологічної освіти і виховання у закладах загальної середньої освіти.

Практична робота 2. Структура процесу формування екологічних знань учнів.

Тема 3. Теоретичні і методичні основи екологічної педагогіки і психології.

Практична робота 3. Методика діагностики сформованості екологічної свідомості особистості.

Тема 4. Спільна діяльність освітніх установ, природоохоронних організацій та сім'ї в екологічному вихованні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тема 5. Можливості навчальних дисциплін природничого циклу у формуванні екологічних знань і вмінь учнів.

Практична робота 4. Актуалізація екологічної складової у змісті навчального матеріалу шкільних предметів природничого профілю.

Тема 6. Сутність і завдання позакласної і позашкільної роботи з екологічної освіти і виховання школярів.

Практична робота 5. Форми, методи і засоби організації позаурочної і позашкільної роботи з екології.

Тема 7. Інноваційні технології екологічної освіти і виховання учнівської молоді: зміст та умови їх ефективності.

Практична робота 6. Застосування інноваційних технологій в процесі екологічної освіти і виховання школярів

Тема 8. Методики і технології формування екологічної культури та свідомості підростаючого покоління.

Практична робота 7. Методи формування екологічної свідомості школярів.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						Заочна форма					
	денна форма						у тому числі					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади організації екологічної освіти і виховання												
Тема 1. Історико-теоретичні аспекти екологічного освіти і виховання учнівської молоді.	10	2	2			6	10	2	2			6
Тема 2. Методологічні основи організації екологічної освіти і виховання у	12	2	2			8	12	2	2			8

закладах загальної середньої освіти.												
Тема 3. Теоретичні і методичні основи екологічної педагогіки і психології.	12	2	2			8	14					14
Тема 4. Спільна діяльність освітніх установ, природоохоронних організацій та сім'ї в екологічному вихованні.	8	2				6	6					6
Разом за змістовим модулем 1.	42	8	6			28	42	4	4			34
Змістовий модуль 2. Методика реалізації екологічної освіти і виховання в закладах загальної середньої освіти												
Тема 5. Можливості навчальних дисциплін природничого циклу у формуванні екологічних знань і вмінь учнів.	14	2	2			10	14					14
Тема 6. Сутність і завдання позакласної і позашкільної роботи з екологічної освіти і виховання школярів.	16	2	2			12	16					16
Тема 7. Інноваційні технології екологічної освіти і виховання	10	2	2			6	10					10

учнівської молоді: зміст та умови їх ефективності.												
Тема 8. Методики і технології формування екологічної культури та свідомості підростаючого покоління.	8	2	2			4	8					8
Разом за змістовим модулем 2	48	10	4			32	48					48
Модуль 2												
ІНДЗ					9						9	
Усього годин	90	20	10		9	60	90	4	4		9	82

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з.п.	Назва теми	Год.
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади організації екологічної освіти і виховання		
1.	Аналіз зарубіжного досвіду провадження екологічної освіти в школі.	2
2.	Структура процесу формування екологічних знань учнів.	2
3.	Методика діагностики сформованості екологічної свідомості особистості.	2
	Всього за модуль	6
Змістовий модуль 2. Методика реалізації екологічної освіти і виховання в закладах загальної середньої освіти		
4.	Актуалізація екологічної складової у змісті навчального матеріалу шкільних предметів природничого профілю.	2
5.	Форми, методи і засоби організації позаурочної і позашкільної роботи з екології.	
6.	Застосування інноваційних технологій в процесі екологічної освіти і виховання школярів.	2
7.	Методи формування екологічної свідомості школярів.	
	Всього за модуль	8
	ВСЬОГО	10

8. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

9. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з.п.	Назва теми	Год.
1.	Аналіз зарубіжного досвіду провадження екологічної освіти в школі.	4
2.	Розвиток природоохоронного руху у ХХ столітті: російський космізм, вчення про ноосферу, екологізм та інвайронменталізм.	2
3.	Розвиток суспільної екологічної свідомості в епоху Античності, Середньовіччя та Нового часу.	2
4.	Антропоцентричний екологічний світогляд: витоки та особливості.	2
5.	Екоцентрична екологічна свідомість як механізм подолання кризи людської цивілізації.	2
6.	Екологічний зміст шкільного курсу біології.	6
7.	Екологічний зміст шкільного курсу природознавства.	6
8.	Екологічний зміст шкільного курсу хімії.	6
9.	Екологічний зміст шкільного курсу фізики.	6
10.	Порівняльний аналіз досвіду організації природоохоронної роботи в школі в Україні і за кордоном.	6
11.	Застосування сучасних цифрових технологій в екологічній освіті.	4
12.	Взаємозв'язок методів формування екологічної свідомості та організаційних форм проведення виховних заходів.	4
13.	Методика розв'язування екологічних задач.	4
14.	Методика складання екологічних проєктів.	6
	ВСЬОГО	60

10. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання з курсу «Теорія і практика екологічної освіти і виховання» передбачає підготовку презентацій та інформаційних плакатів по змістових модулях, що включає наступні види робіт:

- складання опорно-логічних схем відповідно до вивченого теоретичного матеріалу;
- підготовка та захист науково-інформаційних матеріалів;

- підготовка бібліографії розвитку теорії і практики екологічної освіти і виховання в Україні і за кордоном.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.

- МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
МН2 – практичний метод (практичні заняття);
МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анування, рецензування, складання реферату);
МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань);
МН7 – індивідуальна навчально-дослідницька робота здобувачів вищої освіти.

12. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ.

- МО2 – усне або письмове опитування;
МО4 – тестування;
МО5 – командні проєкти;
МО6 – реферати, есе;
МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;
МО9 – захист практичних робіт;
МО10 – залік.

13. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ:

- залік;
- усне опитування під час практичних занять та захист звітів за результатами виконання завдань;
- контроль рівня теоретичних знань студентів у формі модульної контрольної роботи;
- контроль за самостійною роботою студентів у формі колоквиуму;
- перевірка індивідуальних навчально-дослідницьких завдань;
- перевірка рефератів, есе.

14. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ за такими рівнями та критеріями:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	Задовільно	
60-63	E	достатньо	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			

35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно - продуктивний)	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	Низький (рецептивно - продуктивний)	Незадовільно	не зараховано

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювальні форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи; оцінка (бали) за виконання практичних завдань; оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо.

15. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Модуль 1,2 (залік)

Поточне тестування та самостійна робота								Залік	Сума	
Модуль 1				Модуль 2 (ІНДЗ)						
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
5	5	5	5	5	5	5	5	20	10	100
Модульний контроль – 15				Модульний контроль – 15						

Оцінювання за видами діяльності

№ з.п.	Вид навчальної діяльності	Оціночні бали	Кількість балів
T1	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	

T2	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
T3	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
T4	Робота на лекційних заняттях, конспекти лекцій	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
	Модульний контроль 1	15	15
T5	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
T6	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
T7	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
T8	Виконання завдань практичних занять	3	5
	Виконання завдань самостійної роботи	2	
	Модульний контроль 2	15	15
	ІНДЗ	20	20
	Підсумковий контроль	10	10
Разом		100	

16. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Самостійна робота студентів над теоретичним та практичним матеріалом навчальної дисципліни здійснюється в таких формах:

- вивчення теоретичного матеріалу, що викладений на лекційних заняттях та призначеного для самостійного опрацювання;
- індивідуальне та групове виконання навчальних завдань, розв'язування евристичних задач із реальної предметної області.

В якості навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів використовується базова та додаткова література з дисципліни, інтернет-ресурси, матеріал лекцій, методичні рекомендації для виконання завдань практичних робіт та виконання самостійної роботи.

Сяська І. О. Методичні рекомендації до викладання навчальної дисципліни «Теорія і практика екологічної освіти і виховання». Рівне, РДГУ. 2019 64 с.

17. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Перелік контрольних питань, що виносяться на залік:

1. Цілі і завдання екологічної освіти школярів.
2. Компоненти екологічної культури.
3. Система неперервної екологічної освіти і виховання учнівської молоді.
4. Принципи організації системи екологічної освіти в закладах загальної середньої освіти.

5. Педагогічні закономірності організації системи екологічної освіти в школі.
6. Проблеми охорони природи в Україні.
7. Розвиток природоохоронного руху у ХХ столітті.
8. Методика екологічного виховання учнів.
9. Основи екологічної психології.
10. Вікові особливості розвитку екологічної свідомості учнів.
11. Індивідуальні форми і методи екологічного виховання учнів.
12. Організація екологічної освіти в позашкільних закладах освіти.
13. Структура неперервної екологічної освіти в Україні.
14. Розвиток суспільної екологічної свідомості.
15. Екологічний зміст шкільного курсу біології.
16. Екологічний зміст шкільного курсу природознавства.
17. Екологічний зміст шкільного курсу хімії.
18. Екологічний зміст шкільного курсу фізики.
19. Інноваційні педагогічні технології в екологічній освіті.
20. Групові форми і методи екологічної освіти і виховання учнів.
21. Масові форми і методи екологічної освіти і виховання учнів.
22. Засоби організації позаурочної роботи з екології.
23. Засоби організації позакласної роботи з екології.
24. Застосування ігрових технологій в екологічній освіті й вихованні учнів.
25. Застосування інтерактивних технологій в екологічній освіті й вихованні учнів.
26. Застосування проєктних технологій в екологічній освіті й вихованні учнів.
27. Технологія проблемного навчання в екологічній освіті.
28. Методика розв'язування екологічних задач.
29. Методики формування екологічної свідомості школярів.
30. Зарубіжний досвід освіти в галузі навколишнього середовища..

18. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Бойчук Ю .Д., Солошенко Е. М., Бугай О. В. Екологія і охорона навколишнього середовища: Навчальний посібник. Суми-Київ: «Університетська книга» ВД «Княгиня Ольга», 2005. 302 с.
2. Бровдій В. М., Вадзюк Н. В., Гончар А. Д. та ін. Охорона природи : посібник для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, коледжів. Київ: Генеза, 1997. 152 с.
3. Вербицький В. Еколого-натуралістична освіта в Україні: історія, проблеми, перспективи. Київ: Аверс, 2003. 304 с.
4. Возна Я., Сепанова Л. Тиждень хімії у школі. Тиждень екології у школі: метод. рек. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2006. 80 с.

5. Крисаченко В. Екологічна культура: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Заповіт, 1996. 352 с.
6. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: монографія. Київ–Луганськ: Альма-матер, 2004. 540 с.
7. Совгіра С. В. Методика навчання екології. Київ: Науковий світ, 2007. 450 с.
8. Сяська І. О. Методичні рекомендації до викладання навчальної дисципліни «Теорія і практика екологічної освіти і виховання». Рівне, РДГУ, 2021. 64 с.

Додаткова література:

1. Алексеев В. 300 вопросов и ответов по экологии. Ярославль : Академия развития, 1998. 239 с.
2. Василенко Г. Екологічна освіта та виховання в школі. Початкова школа. 2007. № 6. С. 6 – 8.
3. Вербицький В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних закладах освіти еколого-натуралістичного напрямку : проблеми та шляхи їх вирішення. Рідна школа. № 3. С. 35-47.
4. Виховання екологічне // Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. 35 с.
5. Вороніна Л. Взаємодія школи й сім'ї в екологічному вихованні. Шкільний світ. 2005. № 18-19. С. 3-25.
6. Екологічна освіта. Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. 76 с.
7. Екологічна освіта. 6 клас : метод. посіб. для вчителя / під ред. Л. Юглічек. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000. 116 с.
8. Екологічні стежки України. Живи, Земле!: метод. матеріали / під ред. В. Вербицького. Київ : АБЕРС, 2003. 196 с.
9. Лях В. Прикладна творчість у туристсько-екологічній діяльності школярів: навч.-метод. посіб. Ч. 1. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2003. 2003. 60 с.
10. Отношение школьников к природе / под ред. И.Д. Зверева, И.Т. Суравегиной. М.: Педагогика, 1988. 129 с.
11. Плохій З. Сучасний зміст екологічного виховання. Дошкільне виховання. 2008. № 3. С. 3-6.

19. Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Бібліотека ВНЗ в системі екологічної інформації та культури / http://library.tup.km.ua/about_library/naukova_robota/2008/pan_bib.html
2. Концепція екологічної освіти України. Затверджено Рішенням Колегії МОН України № 13/6-19 від 20.12.01. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-148B3B2021C2C/list-B407A47B26>
3. Основи стратегії сталого розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://stud.com.ua/33546/ekologiya/osnovi_strategiyi_stalogo_rozvitku